

Институтът за модерна политика е носител на международната
Втора награда „Тинк-танк на Европа за 2012“, връчвана от британското издание
„Проспект мегзин“ и Британското кралско общество

Бележки от изказването на г-н Борислав Цеков на публичната дискусия в Народното събрание относно необходимостта от смяна на изборителната система

Уважаеми госпожи и господа,

Тезите и аргументите, които ще представя на вашето внимание са част от предложенията, които Институтът за модерна политика системно отстоява на експертно ниво през последните 4 години, а на политическо станаха част от Гражданския манифест за смяна на системата, приет на 24 юни 2012 г. от гражданското непартийно Движение „Модерна България“.

Като един „ветераните“ на идеята за смяна изборителната система съм зареден със здравословен скептицизъм. От 19 май 2000 г., когато за първи път публично изразих позицията си за смяна на изборителната система и въвеждане на преференциален вот в една обширна статия във в. „168 часа“, през мандата ми на народен представител (2001-2005), когато бях един от инициаторите и вносителите на първия проект за Изборен кодекс, до цялата концепция разгърната през последните години от Института за модерна политика в това отношение, винаги се натъквам, както и всички радатели за нова изборна система, на съпротивата на партийното статукво. Но има нещо съществено - през всичките тези години реформаторската воля, освен че беше в малцинство в парламента, нямаше и тази категорична обществена подкрепа за смяна на изборителната система, каквато сега показват протестите от февруари насам. Тъкмо тази подкрепа и натиск все пак дават надежда, че този път промяната ще се случи.

Реформата на изборителната система в България трябва да постигне три основни цели:

- повече власт в ръцете на изборителите, за сметка на задкулиското подреждане на партийните листи;
- отваряне на изборителния процес към гражданското общество;

- гарантиране на реална равнопоставеност на участниците в изборите и намаляване на ролята на парите в политика.

Типът избирателна система има голяма значение за решаването на тези три основни въпроса, но сам по себе си не ги решава напълно. Освен промяна на самата избирателна система са необходими и:

- реформа на правилата за участие в медиите по време на предизборна кампания (безплатно участие в обществените медии, разграничаване на новини от политическа реклама, купуване на рекламни пакети от държавата в частните електронни медии със спестени от партийните субсидии пари, които се да предоставят на участниците в изборите),
- премахване на партийните субсидии и на привилегиите на т.нар. парламентарни партии (с прекратяване на мандата на един парламент всички партии стават извънпарламентарни и трябва да се явят при еднакви условия на избори)-
- въвеждане на механизъм за отзоваване на депутати, общински съветници и кметове по модела на развитите демокрации (САЩ, Швейцария, Канада, Латвия и др.).

По всички тези въпроси **Институтът за модерна политика** в партньорство с гражданското непартийно **Движение „Модерна България“** нееднократно са правили публично и пред институциите предложения през последните 5 години. Те бяха внесени и пред сега действащото 42-ро Народно събрание.

За целите на дискусиата в Народното събрание на 2 юли 2013 г. обаче се спираме в резюме само на въпроса за типа избирателна система, която предлагаме, нейната характеристика и предимства.

Относно типа избирателна система - Институтът за модерна политика и Движение „Модерна България“ предлагат въвеждането на преференциална избирателна система с мажоритарен елемент - задължителна преференция с подредени по азбучен ред партийни листи, в съчетание с възможност за издигане на граждански листи. Това означава, че избирателят гласува двустепенно – първо избира листата (партия/коалиция/гражданска листа), която подкрепя и след това отбелязва своя предпочитан кандидат в рамките на тази листа. Преференцията е задължителна - ако не отбележи предпочитание към дадена личност вотът не се зачита. Чрез задължителната преференция се намалява значително възможността за манипулации в сравнение с преференциалното гласуване с процентен праг за зачитане на преференциалния вот. Например, ако има праг за зачитане на преференцията, това би създавало условия за нов тип купен или контролиран вот – когато в рамките на една листа олигарси или заинтересовани среди могат изкуствено да увеличат гласовете за конкретен кандидат. Задължението всеки избирател да посочи предпочитан кандидат в много голяма степен затруднява нагласения вот.

Най-голяма свобода на гражданите да влияят върху листите, избирайки личности дава задължителната преференция, комбинирана с подреждане на кандидатите в листата по азбучен ред. Така партиите запазват правото си на кадрова селекция,

но решаващ за избора е вотът на избирателите, а не волята на партийното политбюро.

Възможност за издигане на граждански листи - много важно нововъведение, което предлагаме е да се отвори избирателната система към онези граждани, които искат политическо участие и представителство за своя кауза, но не желаят то да минава през политическите партии. Има гражданска енергия отвъд партиите. Тя не заменя и не замества партиите, които са основни играчи в демократичната политическа система. Но тази енергия съществува и е особено видима в общества като нашето, където има разочарование и отчуждение на голяма част от гражданите от традиционните партии. Тази гражданска енергия трябва да получи възможност и за излаз на терена на изборите, за да се постигне по-ефективно представителство на интересите в обществото, а не да има за свой единствен път протестите и социалното напрежение. Така се дава възможност на инициативни комитети да издигат с подписка на избиратели не само индивидуални независими кандидати, а и цели граждански листи. **Такава възможност съществува в редица държави, които прилагат преференциална система – например Финландия, Словения, а също и на ниво провинции и региони в Италия и Германия.**

Основни предимства на преференциалната избирателна система с възможност за издигане на граждански листи:

- Дава възможност за по-пълноценно представителство на различните обществени интереси в представителните органи и в по-голяма степен отразява политическите нагласи и настроения на обществото. В известна степен намалява възможностите за формиране парламентарни конфигурации, които рязко се различават от политическите нагласи на избирателите.
- Намаляват възможностите за монополизиране на политическия живот от 2-3 големи партии, както по правило се случва при чистата мажоритарна система. Не се оставят значителни части от обществото без представителство, както се получава при мажоритарните избори, където гласувалите за загубилите кандидати остават без свои представител в парламента.
- Осигурява механизъм за участие на избиратели и граждански организации, които не се чувстват представени от политическите партии и не желаят да бъдат партийно организирани, а събрани около определена национална или местна кауза, да търсят свое политическо представителство чрез избори.
- Създава условия за повече конкуренция между кандидатите и намалява възможностите за издигане само на удобни на съответното партийно ръководство кандидати, които се „спускат“ на избирателите.

Такъв тип избирателна система съществува в редица европейски държави.

Например:

- **Финландия** - преференциална система с отворени листи. Кандидати се издигат от партиите и от избирателни асоциации /инициативни комитети/ от минимум 100 избиратели, които могат да издигат отделен кандидат или цели граждански листи.

- **Австрия** – преференциална система с 4 % преференциален праг;
- **Словения** – преференциална система с 4 % праг и възможност за граждански листи с подписка от 1000 избиратели;
- **Белгия, Дания, Гърция, Италия** /частично/ с 4% преференциален праг и др.

2 юли 2013 г.